

Andrej Ivanuša
ZAVIHEK: ???
NADNASLOV: BERAČENJE – NEOBDAVČEN PREJEMEK ALI DOBRO DELO
NASLOV: **BERAČENJE IN MILOŠČINA**
PODNASLOV: SKOZI VSO ČLOVEŠKO ZGODOVINO OBSTAJAJO TAKO BERAČI KOT BOGATINI

Berači so se pojavljali skozi vso človeško zgodovino. Število beračev je ponavadi močno poraslo po kužnih boleznih, vojnah, požarih in po naravnih nesrečah. Družbeni odnos do beračev je bil poln nasprotujočih si čustev.

Nekoč je veljalo, da je premožen tisti, ki ima veliko zemlje ali veliko čredo živine. Da bi njegovega imetja ne prizadelo kaj hudega, je na robu vsake njive ali na vrata vsakega hleva postavil kipec zaščitniškega božanstva. Torej, če je imel veliko vsega, je moral postaviti veliko »bogcev«. Ljudje so dejali, da je »bog-at«, torej, da ima »mnogo bogov«.

Seveda, na drugi strani družbene lestvice so se znašli tisti, ki niso imeli niti enega »boga«. Tolkli so revščino in v skrajni sili so postali berači, torej tisti, ki »na-birajo«. Postali so osebe, ki se preživljajo s prosjačenjem. Berači so ljudje, ki so iz svoje družbene skupine izključeni zaradi starosti, pohabljenosti ali bolezni ali so iz socialnih razlogov izgubili osnovo za preživljanje. Cerkev je vedno nalagala in razdeljevala miloščino za revne. A po drugi strani so berače imeli za delomrzneže in sleparje, jih preganjali in kaznovali.

BERAČENJE IN MILOŠČINA SKOZI ZGODOVINO

O beračih na slovenskem pričajo že pozno-srednjeveške freske. Tudi v novem veku je število beračev nihalo od enega do deset odstotkov prebivalstva. V Ljubljani so imeli leta 1575 kar dva beraška stanova. Leta 1675 so izdelali 200 značk za domače berače, kar je ustrezalo 35% mestnega prebivalstva. Podatek iz leta 1831 pove, da so predstavljali berači okoli 10% prebivalstva. Na avstrijskem Koroškem so berače v drugi polovici 20. stoletja nahranili, umili, preoblekli in prenočili, le redko so jim dali denar. Berače obeh spolov so poimenovali z vzdevki, ki so označevali njihove posebnosti. Po II. svetovni vojni so za berače uredili socialno, pokojninsko in nezgodno zavarovanje. A še danes njihov status ni dokončno urejen.

Za reveže in berače so skušali vedno poskrbeti z miloščino. Cerkev je opredeljevala dajanje miloščine kot enega od pogojev za zveličanje. Matejev evangelij (poglavje 25) nalaga »nasiti lačne, napoji žejne, sprejemaj popotne, oblači gole, obiskuj bolne in zapornike.« Miloščina je bila vedno nezadostna in spontana oblika socialne pomoči. Od poznega srednjega veka so miloščino dajali samostani, plemstvo in meščanstvo, kasneje, od zgodnjega novega veka naprej tudi kmetje. Dajanje miloščine ni nujno povezano s premožnostjo. Na miloščinskih donacijah in volilih je temeljila skrb za reveže. Tudi v novem veku je bila med kmečkim prebivalstvom zelo razširjena oblika miloščine – darovanje kruha.

Pobiranje miloščine se je razlikovalo od mesta do mesta, od dežele do dežele. Večinoma so jo pobirali ob nedeljah in praznikih med mašo, a tudi ob posebnih priložnostih,

recimo: štirikrat letno za »škofov konvikt«. Zapisano je: »Štirikrat v letu deli naj se miloščina, k'tera naj se ravna po dobri volji in premoženju dotičnika, in sicer v soboto pred cvetno nedeljo, binkoštno soboto, tretjo soboto v sedmem mesecu in pred božičem.« Najdemo tudi zapis: »Opat je tisti, ki v cerkvi pri maši pobira možino, limožino (it. lemosina = miloščina), vbogajme ...«, ki je del navodila škofije v Trstu, ko so vsako pomlad nabirali miloščino za sirotišnice.

Ob tem so beračem nudili še streho nad glavo v ubožnicah. To so nekdanji zavodi za ljudi brez dohodkov. Danes jim je podobno zavetišče za brezdomce, »klošarje«. Vendar so vedno razmišljali o tem, kako bi mladino v sirotišnicah in odrasle v ubožnicah zaposlili in bi ti del »oskrbnine« zaslužili s svojim delom. Ko se je v 18. stoletju začela razvijati industrijska proizvodnja, predvsem na področju predilstva in tkalstva, so skušali v manufakturah zaposliti berače in sirote. A se je to izkazalo za zelo težko, saj so bili ti brez ustreznih znanj in mnogi med njimi bolni, telesno pohabljeni in drugače nezmožni.

Berači in beračenje se je dotaknilo vsakogar. Zapise o tem najdemo tudi v literaturi. V slovenski je mogoče najboljši lik Krjavelj, ki je znan po tem, da je »hudiča na pol presekal«, izpod peresa Josipa Jurčiča.

EKONOMIJA BERAČENJA

Pri nas je beračenje dovoljeno, če ni »vsiljivo«. To je kar izmuzljiv pojem, saj ni določeno, kaj pomeni vsiljivo beračenje. Občutek vsiljivosti je različen, odvisen je od občutljivosti osebe. Vsak berač, »klošar«, ima svoj pristop, ki mu omogoča nabiranje denarja. Prav tako ima vsak svoj vzrok, ki je pripeljal do njegovega položaja. V reviji Kralji ulice je mogoče prebrati mnogo zgodb, ki pripovedujejo zakaj je nekdo postal berač. Revijo prodajajo za vrednost enega evra, polovica gre prodajalcu – klošarju, polovica pa za tehnično realizacijo revije.

Ob pisanju tega članka sem se pričel spraševati o »ekonomiji beračenja«. Torej, zanimalo me je, koliko denarja potrebuje človek v sodobni deželi, da preživi. Spraševal sem naokrog, a od beračev ne moreš izvedeti, koliko dnevno nabere. Karkoli ti povedo, je zelo zmuzljivo. Razmišljanje je pripeljalo do ocene, da je potrebno dnevno okrog 3,00€ ali mesečno med 90,00 in 100,00€. Pri tem si oblačila ter obutev priskrbiš pri katerih od dobrodelnih organizacij (Rdeči križ, Karitas) in en obrok dnevno v javni kuhinji. Bivališče, kakršnokoli že je, pa bi v tem primeru moralo biti na nek način tvoja last in si ga deliš še z drugimi osebami v podobnih težavah. Na voljo je tudi brezplačna zdravstvena ambulanta za osebe brez zdravstvenega zavarovanja. Vsekakor je glavni problem streha nad glavo.

Zdi se mi, da je povprečni »dnevni zaslužek« večji od te vsote. Beračenje je lahko »dobičkonosno«, če ga organizirajo kot »posel«. Kar dokazujejo primeri, ko se ob »domačih« beračih na ulicah pojavljajo »uvoženi« berači iz drugih držav. Policija ugotavlja, da so se z odpravo evropskih meja začele v Sloveniji pojavljati skupine ljudi, predvsem iz vzhodnoevropskih držav, ki »organizirano« beračijo.

Med prekrške (Zakon o varstvu javnega reda in miru, 9. člen) je uvrščeno beračenje, prosjačenje za denar ali za druge dobrine, če je izvedeno na vsiljiv ali žaljiv način z nadlegovanjem oseb. Za prekršek je predpisana globa, poleg tega pa policisti brez

predhodne odločbe pristojnega organa zasežejo predmete, povezane s tem prekrškom. Policija je obravnavala tudi več primerov, ko so beračili mladoletniki ali otroci za enega od staršev ali drugo polnoletno osebo, ki je zbirala tako naberačeni denar. V takih primerih policija ugotavlja njihovo odgovornost za prekršek oziroma za kaznivo dejanje.

Vsekakor drži, da nabirka pri beračenju in miloščina nista nikjer obdavčena in tudi nista nikjer evidentirana ne kot prihodek in ne kot odhodek. Vprašamo se lahko, če gre pri tem morda za »davčno utajo«. Kakšno vrednost ima dobro delo?

BERAČENJE KOT KAZNIVO DEJANJE

Rekli smo že, da je beračenje na javnem kraju prekršek, če berač koga na vsiljiv ali žaljiv način nadleguje za denar ali za druge materialne dobrine. Kaj je vsiljiv in žaljiv način je prepuščeno interpretaciji policista in v prihodnje tudi občinskega redarja. V nekaterih mestih po svetu je »vsiljivost« podrobneje opisana in je na primer beračenje izrecno prepovedano v bližini bankomatov, na podzemski železnici in ob vhodih v javne lokale ali pa so navedeni nedovoljeni načini beračenja, na primer s trkanjem na avtomobilsko okno.

Organizirano beračenje, ki je morda povezano še s kaznivimi dejanji, kot so tihotapljenje ljudi, zanemarjanjem otrok ali celo s spravljanjem ljudi v suženjstvo, je deležno bolj zavzetega ukrepanja represivnega aparata. Vendar, ko gre za ljudi s samega roba družbe, ima represija omejen domet.

Niti represivni ukrepi niti še tako ofenzivna socialna politika beračenja ne moreta izkoreniniti. Represija ga lahko izrine iz javnega prostora, kar je uspevalo evropskim totalitarnim režimom dvajsetega stoletja, a odpraviti ga ne more. Razsežnost pojava je tudi kulturno pogojena. V družbah, ki se soočajo z gospodarsko ali naravno krizo in tam, kjer je javna manifestacija sočutja pogostejša, je beračenja več. Dokler bo reven, izključen, bolan, včasih pa tudi samo nesrečen ali len človek lahko računal na sočutje sočloveka, bo z nami beračenje.

Uporabljena literatura

1. Anžič, Sonja: Skrb za uboge v deželi Kranjski, Zgodovinski arhiv, Ljubljana, 2002
2. več avtorjev: Slovenski etnološki leksikon, Mladinka knjiga založba, Ljubljana, 2004